

Detta är en sammanställning av ett antal citat från texten »Proletariat och kapital. En för kort smekmånad?» som kommer att tryckas i riff-raff nr 9. Texten är skriven av Théorie communiste år 2004 och är en kritik av Gilles Dauvés och Karl Nesics text »Tillståndet i världen» (riff-raff nr 5, 2003). Dauvés och Nesics heter i original »Il va falloir attendre» -- »Vi måste vänta». TC kritiserar D & N för att de betraktar kapitalismen idag som ett undantag, en instabil period där man inte kan vänta sig att det kommer att ske något revolutionärt uppsving och att vi skulle behöva komma tillbaka till ett mer stabilt förhållande mellan arbete och kapital, likt hur det såg ut under efterkrigstiden, för att kunna hoppas på något sådant. TC menar istället att kapitalismen idag är den enda som existerar och att man inte kan sopa under mattan alla de genomgripande förändringar som världskapitalismen har genomgått de senaste 40 åren. De osäkra anställningarna och migrationsvågorna t.ex. är här för att stanna; storfabriken har brutits upp och har ersatts med ett komplicerat system av underleverantörer m.m. Detta har på ett genomgripande sätt förändrat klasskampens villkor. Att teoretisera en kommunistisk revolution låter sig endast göras på grundval av den klassmotsättning som faktiskt existerar och på något ideal (allra minst ett ideal som hämtats från en svunnen tid). Det finns ingenting att vänta på...

Med den allmänna utvecklingen av osäkerhet, flexibilitet och alla former av begränsade anställningskontrakt så är arbetslösheten inte längre denna inre utsida till lönearbetet som den var under »gulddåren». Arbetskraftens segmentering löses upp i ett totalt köp av densamma och en användning av varje individuell arbetskraft enligt värdeförmeringens punktvisa behov. Detta totala köp förändrar helt och hållet välfärdsstatens funktion, men där den har funnits försvinner den inte. Den bidrar till arbetskraftens segmentering för att säkerställa hela arbetarklassens permanenta anställningsbarhet och den spelar inte längre enbart med den avlönade befolkningen, utan med den arbetslösa och den tillgängliga befolkningen. Detta är övergången från welfare till workfare. Det är en påtaglig »tillbakagång» vad gäller uppnådda rättigheter, men det är likväl en utvidgning av systemet: CMU, RMI, RMA [socialbidrag m.m., ö.a.] som i Frankrike försvaras av CFDT [en fackförening, ö.a.]. En dylik utvidgning är betydligt mer utvecklad i de anglosaxiska länderna. Välfärdssystemet går inte

tillbaka medan det förblir identiskt till sin natur; dess »regression» är en mycket mer grundläggande förändring av arbetsmarknadens allmänna natur.

Arbetskraften förutsätts alltså som kapitalets egendom, inte enbart formellt (arbetaren har alltid tillhört kapitalistklassen i sin helhet före att han sålt sig till det ena eller andra kapitalet) utan också reellt genom att kapitalet betalar för dess individuella reproduktion till och med utanför dess omedelbara konsumtion som för varje arbetskraft är tillfällig. Kapitalet har inte helt plötsligt blivit filantropiskt, för i varje arbetare reproducerar det något som tillhör det: en arbetets allmänna produktivkraft som blivit extern och oberoende av varje enskild arbetare och till och med av summan av arbetare.

Även om lörens andel av det tillskjutna värdet inte slutar att minska hindrar inte detta att vi befinner oss vid ett väsentligt fenomen hos omstruktureringen: att lönemängden ökar. Den »fordistiska kompromissens» slut har medgett en nystart för kopplingen mellan de två formerna för mervärdeutvinning: utökningen av jämlöpande dagar är en form av absolut mervärdeutvinning som motverkar profitkvotens fallande tendens, precis som sårkopplingen mellan löner och produktivitet. Om man ser på massan av lönearbetare i världsskala så är dess tillväxt en självklarhet.

Ökningen av sysselsättningsgraden eller anställningsgraden, det vill säga antalet anställda i förhållande till hela befolkningen, är en av omstruktureringens väsentliga kännetecken. För kapitalistklassen handlar det inte längre om att sänka efterfrågan på arbete (deltid, en sänkning av pensionsåldern osv.) utan om att uppmuntra utbudet. Måltavlan är den icke-anställda (ungdomar som försenar sin yrkesstart, oentusiastiska personer, förtidspensionärer) och inte enbart den arbetslösa. Metoderna för denna ökning är många och varierande. Alla går via anställningarnas flexibilisering och prekarisering. Ur denna synvinkel skulle en åtskillnad mellan inkomst från sysselsättning och försörjningsstöd vara en betydande förenkling. Var och en skulle förfoga över en minimiinkomst kopplad till lönen, men inte betald av arbetsgivaren. Att åtskilja inkomst från sysselsättning och från försörjningsstöd är antagligen det enda sättet som man kan introducera flexibiliteten på lång sikt. Det öppnades upp för detta i många länder genom att försörjningsstödet minskas gradvis efter det att man fått en ny anställning, ämnat att underlätta för bidragstagaren att gå över till en deltidsanställ-

ning (som huvudsakligen riktar sig till den »vilande» delen av den kvinnliga arbetskraften) eller till en tidsbegränsad anställning. Svenskar, danskar och engelsmän försöker alla hitta sätt att tvinga unga att utbilda sig eller ta ett jobb, annars fösvinner bidraget.

Den nya lönenormen är baserad på att upprätthålla reallönen eller som bäst en progression som är klart lägre än produktivitetvinsterna. Fördelningen mellan lön och profit förflyttar sig kontinuerligt till de anställdas nackdel. Om den moderna industrin och den datoriserade tjänstesektorn i centrumländerna förblir platser med en begränsad »fordism» kommer jobbskapande men lågproduktiv produktion och tjänster att bibehålla väldigt låga löner. För att återställa ett minimum av realisationssvillkoren återanvänds och distribueras en växande del av mervärdet till de övre lagren av de avlönade klasserna, via ekonomins finansiering. Inkomst- och förmögenhetsskillnaderna ökar, men kapitalet har aldrig haft mänsklighetens väl som mål eller ens som förutsättning. Den växande ojämlikheten är inte en av systemets defekter, som man skulle kunna korrigerera eller som skulle stå i strid med den ideala kapitalismens goda intresse. Det är en väsentlig, funktionell, del av denna nya »ackumulationsregim» (om man vill använda sig av det här uttrycket).

Den växande massan av lönearbetare, den stigande sysselsättningsgraden och det totala köpet av arbetskraften åtföljs av en växande lönedifferenciering och en tillväxt i finansiella inkomster för ett tunt lager av de anställda. Detta löser inte realisationsproblemet på ett lika »virtuost» sätt som »fordismen», men det är detta som vi har framför oss.

[V]i måste lokalisera problemet på en global nivå; det var lätt att tala om en »fordistisk kompromiss» när fyra femtedelar av mänskligheten var utestängda från den. Den fantastiska tillväxten i arbetskraft som mobiliseras av kapitalet i världsskala gör varje samband mellan produktion, produktivitet och realisation irrelevant på en nationell och till och med regional skala.

Genom att introducera databehandling i arbetsprocessen har kapitalet svarat på den kollektiva kunskapen och på den framskjutna plats som arbetarna hade vid det traditionella, fordistiska, löpande bandet. Kapitalet tog bort mycket dödtid genom att fylla arbetsstationerna och optimera tidsteknologin (som accelererade det fasta kapitalets

omslagstid). Den gav en adekvat existens åt arbets samhällsliga krafter som utvecklades genom samverkan, i enlighet med sin egen natur på så vis att de hädanefter är objektiverade i specifika organ för det fasta kapitalet. Kapitalet humaniserade inte det löpande bandet; alla sjuttioalets experiment förblev just marginella experiment. Men som av historiens ironi är det på basis av dessa organisatoriska experiment som elektronik- och datorindustrin några år senare skall komma att ge dem deras fulla potential. Så »humaniseringen» har visserligen ägt rum, men kapitalet förblir alltid kapitalet. Numera är flödesproduktionen en generalisering av det löpande bandet till hela samhället.

Under lång tid har de sociala bromsarna (vägran av uppdelat arbete, avkvalificering, tyngden i handelslogiken) liksom de tekniska (utrustningens komplexitet, oförmågan att lagra specialisternas kunskap så att den är tillgänglig för den mindre kvalificerade på ett decentraliserat sätt...) varit nog för att hindra löpande bandet-modellen från att sträcka sig utanför det slutgiltiga monteringsbandet på bilfabriken samt ett par andra verksamheter, trots dess fördelar i fråga om förseningar och lagerhållning. (Duval, Guillaume, *L'entreprise efficace*, Éditions Syros, s. 74.)

I samma rörelse eliminerades de »sociala problemen» som återfanns överallt inom underhållsbranschen, en av de sista bastionerna av verkstäder i händerna på en »arbetararistokrati» vilken i hög grad behållit en oberoende organisering och arbetsrytm genom sitt kunnande. Problemen eliminerades genom att underhållsfunktionen underställdes det tayloriserade arbetets allmänna regel.

Flödet inbegriper likaledes möjligheten att ersätta en »storfabrik» med flera distinkta enheter som etableras nära de viktigaste kunderna. Hela logiken med produktionsorganisering efter yrke destabiliseras. Arbetaridentitetens förfall är en logisk härledning av det omstrukturerade exploateringsförhållandets struktur...

Vad som är betecknande för den nuvarande perioden är den massiva utvidgningen av alla sektorer, inom industrin såväl som tjänstesektorn, under tayloristiska principer för arbetsorganiseringen. Det som Taylor och Ford till slut lyckades med i en liten del av ekonomin (de storskaligt serieproducerande industrierna) tränger sig numera på överallt. Nu håller taylorismen på att bli den förhärskande arbetsmetoden inom alla ekonomiska verksamheter. Den nya arbetsorganisationen,

det är taylorismen. Om löpandebandsarbetet, som i Frankrike endast berör fem procent av arbetarna, fortsätter att utvecklas så är inte detta det nya med taylorismen (även om det löpande bandet inte är samma sak som på sextiotalet). Nymodigheten ligger i taylorismens utvidgning och i tillämpandet av dess principer på andra sätt i form av det löpande bandet: kvalitets- och tidstvang, arbete under överbelastning (pressen på snabbmatsrestaurangen att fylla på med plastbrickor, muggar osv. och att sköta om fritösen), repetitivt arbete (en ökning med 50 procent under åttiotalet enligt en enkät bland de anställda utfärdad av Arbetsdepartementet), en arbetstakt som påtvingas på grund av ett beroende av en kollega, en utvidgning av standardiseringar inom företaget, krav från kunderna... Efter att ha blivit kontraproduktiv vid sextiotalets slut återfann tayloriseringen sin dynamik och gick bortom den efter sjuttiotalets kris.

Arbetet har inte »humaniserats»; disciplinen inefattar nya ersättnings-, bonus- och sanktionsformer, nya kriterier för befordran.

Disciplinen är »rörlighetens», »kvalitetens», »gruppens» och mångfaldens disciplin, liksom disciplinen i rädslan för att bli arbetslös. Det är en påtvingad disciplin, men kan man begära något annat av löneförhållandet?

Dammarna brast. De sociala och tekniska begränsningarna försvann, samma begränsningar som hade möjliggjort närmare hundra år av tayloriserat arbete inom ramarna för några få serieproducerande företags verkstäder. [...] [F]rån och med nu infiltrerar, förskriver, delar och kontrollerar arbetet allting. (Guillaume Duval, a.a., s. 165.)

»Om utökningen av taylorismen till slut visade sig kontraproduktiv i Turin», så var det genom Fiatarbetarnas kamp. Taylorismens begränsningar under den förra expansionsfasen hör inte enbart till arbetsprocessen, utan föreningen av denna med skapandet av en homogen arbetskraft på en arbetsmarknad där arbetslösheten hålls i schack och i ett läge med stora produktivitetsvinster. Taylorismen var en krigsmaskin mot yrkesarbetaren, men det slutade i att frambringa en arbetskraft som var kollektiv på fabriken nivå och samhällelig på den allmänna reproduktionsnivån. Denna arbetskraft visade sig vara omöjlig att absorbera; den var endast en begränsning för arbetsprocessen eftersom det var en klasskamp.

Kapitalistklassen möttes av två behov [vid 1960-talets slut / 1970-talets början]: att krossa arbetarkollektivet och att bryta förhållandet mel-

lan löneökningar och produktivitetsvinster. Det var med detta som utgångspunkt som den allteftersom »fixade till» en ny arbetsorganisation i den omedelbara produktionsprocessen.

Oavsett om detta sker inom de gamla tayloriserade sektorerna där arbetsorganisationen förändrats i grunden, eller inom de många fler sektorer där de tayloristiska metoderna påtvingar sig på andra sätt fast med bibehållna tayloristiska grundprinciper, så omkullkastas arbetarkollektivet. Hela kategorier kastas ut eller begränsas till underordnade uppgifter: tempoarbetare, facklärd (de tidigare »herrarna över verkstäderna»), ungdomar som kommer ut från korta tekniska utbildningar. Fackmännens tekniska begåvning och autonomi ifrågasätts i ljuset av maskinoperatörer och tekniker och de vet inte längre vilka de är (precis som mästaren). Andra »uppvärderas»: arbetare som sköter automatiserade kontrollsystem, produktionstekniker. Dessa senare blir det nav som kollektivets ned-/ uppgraderingsprocess organiseras kring. Vid sidan av massan av marginaliserade arbetare, vars uppgifter har blivit underordnade, banaliserade och rutinmässiga, som reducerats till enkla sensorer och som vidare påtvingas nya begränsningar, uppträder en kategori arbetare som skall binda samman direkta och indirekta uppgifter och vara ansvariga för allsidiga operationer såväl horisontellt (uppgifter på samma nivå på olika maskiner) som vertikalt (uppgifter på olika nivåer på en och samma maskin).

Om man tar exemplet med Peugeotfabriken i Sochaux, som har studerats av Beaud och Pialoux i *Retour sur la condition ouvrière* (Éditions Fayard), måste två saker konstateras:

1. Att det är under sjuttiotalet som »motståndssolidariteten» på fabriken når sin topp, samtidigt som »lönekompensationen» befinner sig vid sin höjdpunkt.
2. Att denna »verkstadskultur», denna »kollektiva skicklighet» i början av åttiotalet, har försvunnit eller åtminstone inte längre fungerar.

Arbetet omorganiserades i grupper eller arbetslag runt en »lagledare» (ett steg mittemellan arbetare och förman), ett system med kollektiva och individuella bonusar infördes, självkontroll inom arbetslagen upprättades och allt sköttes av unga ingenjörer. Team-bonusen leder till att gruppen själv upprättar en ordning mot »avvikare»; sådana som inte vill eller kan acceptera de minimala formerna för »delaktighet» marginaliseras. Samtidigt

innebär den massiva närvaron av bemanningsanställda ett permanent hot för arbetarna på samma gång som dessa ofta får avlastning på de tyngsta arbetsstationerna. I kampen mot rigiditeten och arbetarmotståndet som ärvts från den gamla organisationen handlar det om att få solidariteten på golvet att fungera till förmån för ledningen: den vardagliga gången på fabriken är tänkt att delgeras till arbetarkollektivet. »Inblandningen» är alltid en begränsning, en maktbalans, och aldrig en kompromiss. Inom kapitalet är erkännandet av arbetets värde alltid ett medel för en större underkastelse.

GLOBALISERINGEN: EN SÄRKOPPLING MELLAN KAPITALET S VÄRDEFÖRMERING OCH ARBETSKRAFTENS REPRODUKTION

Den nya kapitalistiska världsorganisationen påför i planetär skala innehållet i och formen för det kapitalistiska exploateringsförhållandet så som det kom ut ur den omstrukturering som föddes i och med arbetarnas nederlag i början av sjuttioalet. Ur omstruktureringen av exploateringsförhållandet har en ny värld fötts. Där som det fanns en lokalisering som band samman industriella, finansiella och arbetskraftsintressen kan en särkoppling mellan kapitalförmeringen och arbetskraftens reproduktion nu etablera sig.

Det är lätt att föreställa sig värdeförmeringens sammanhållning i värddsskala om man befinner sig på den allra största skalan: kapitalistiska hypercentrum som sammanför de högsta funktionerna inom den hierarki som vi har sett etablera sig i företagens organisation (finans, högteknologi, forskningscenter...); sekundära zoner med verksamheter som är nödvändiga för teknologin i mellanledet vilka sammanför logistiken och handelns utbredning, otydligt avgränsade zoner vars periferier ägnas åt montering, ofta legotillverkning; och slutligen, kriszoner och »sociala sophögar» där en hel informell ekonomi med lagliga och olagliga produkter frodas. Denna »svarta» ekonomi säkrar inte bara dessa zoners överlevnad utan möjliggör också, genom handeln med arbetskraft, energi, kapital med »okänt» ursprung, en rörlighet hos de regioner som omger dem. (Kan man föreställa sig någon reproduktion i olje- eller gasrepublikerna i Centralasien utan det afghanska opiumet, eller »moderna» sektorer s överlevnad i Bolivia utan kokainproduktionen?)

Om kapitalets värdeförmering är enad tvärsigenom denna zonindelning så är den det inte på samma sätt vad gäller arbetskraftens reproduktion. Var och en av dessa zoner har specifika reproduktionssätt. I den första världen: en liten grupp höglönade med privatiserade sociala risker som överlappar varandra i fraktioner av arbetskraften, där vissa aspekter av »fordismen» finns bevarade, och andra, som blir allt talrikare, vilka underställs en »ny kompromiss». Det bästa man kan göra anspråk på på lång sikt är att tillhöra denna kollektiva arbetskraft som köps på livstid mot en socialt eländig inkomst och som därigenom individuellt och tillfälligt exploateras till ännu lägre kostnader. I den andra världen: reglering genom låga löner som påförs under ett starkt tryck av inhemsk migration och en stor anställningsotrygghet, öar med internationell legotillverkning som kan vara mer eller mindre stabil, föga eller ingen försäkring mot sociala risker, arbetskraftsinvandring. I den tredje världen: humanitärt bistånd, olika former av illegal handel, överlevnad tack vare jordbruket, reglering genom all möjlig slags maffia och mer eller mindre mikroskopiska krig, men även tack vare en förnyad lokal och etnisk solidaritet. Kapitalismen är på väg att lyckas med konststycket att omarbeta klaner, etniciteter, den »ursprungliga sociala kompetensen» och hårda dem till specifika organ i reproduktionen av dess disponibla arbetskraft. Åtskillnaden är total mellan den förenade globala kapitalförmeringen och den reproduktion av arbetskraften som är adekvat för denna förmering. Mellan de två har det ömsesidiga förhållandet av strikt ekvivalens mellan massproduktion och betingelserna för arbetskraftens produktion försvunnit, det som var bestämmande för fordismen.

Vi sade att det var ganska enkelt att uppfatta denna sammanhållning på den allra största skalan, men den skulle inte existera på den nivån om man inte fann den på alla andra nivåer. Det är endast genom att finnas på alla andra nivåer som den kan vara något sammanhållet och inte någon juxtaposition [slummässigt sammanförda delar, ö.a.], ty det är därigenom, i det att den återfinns på alla nivåer, som det kan finnas en världsmarknad för produkter, kapital och arbetskraft. Zonindelningen mise en abîmes [En procedur där en bild sätts in i sig själv eller där ett verk framställs inuti ett verk av samma typ, vilket skapar ett självliknande mönster. Ö.a.] är en funktionell bestämning av kapitalet; den upprätthåller, trots avbrottet mellan de två, expanderande världsmarknader och en planetär utvidning av den disponibla arbetsstyrkan,

detta utanför deras nödvändiga relation inom ett och samma rum av en i förväg bestämd reproduktion. (Det är därför som zonindelningen måste vara en *mise en abîmes*.) Ett verkligt kraftprov, ett »tillfixande» under loppet av omstruktureringen, som inte någon storslagen regulationistisk eller nyliberal strategi hade kunnat förutse.

Vi kan endast tala om globaliseringen av kapitalets värdeförmering i så måtto som det hierarkiska ordnandet inte rätt och slätt ställer tre typer av rum vid sidan av varandra i världsskala där dess funktioner visar sig som ett jämt och homogent block. Om något sådant hade varit fallet skulle grundprinciperna för det omstrukturerade kapitalet såsom globalisering, särkopplingen mellan kapitalförmeringen och arbetskraftens reproduktion, försvinna.

Avbrottet mellan en nödvändig relation mellan kapitalförmeringen och arbetskraftens reproduktion splittrar de sammanhållna reproduktionsytorna i sina regionala och även nationella indelningar. Särkopplingen producerar sina skärningspunkter och sin oändliga upprepning. Exploateringen och dess reproduktion organiserar en geografi där varje territorium sätter den globala hierarkiska organiseringen en *abîmes*. Inom varje nivå på skalan uppställer sig och förenas en »överutvecklade» kärna, zoner prydda med en mer eller mindre kraftig kapitalistisk koncentration; kriszoner där direkt våld utövas mot de »sociala sophögarna», marginaliserade, ghetton, en underjordisk ekonomi av handel med kvinnor och män som kontrolleras av olika slags mafia.

I denna nya värld upprättas ett repressionssystem närapå överallt som förutbestäms av en snäv konformitet mellan våldets organiserande och organiserandet av ekonomin till en punkt där skillnaden mellan krig och fred, mellan polisoperationer och krig, utplånas. I Brasiliens favelas, på fängelserna i usa, i de stora metropolernas förorter, i Kinas frihandelszoner, längs oljestråken runt Kaspiska havet, på Västbanken och i Gaza, har det polisiära kriget blivit en samhällelig reglering: arbetskraftens demografi, geografi, hantering [gestion], reproduktion och exploatering. Det handlar om en hantering i världsskala: inkomster nära gränsen till överlevnad, under dödshot för de massor av individer som kastas mot städerna till följd av förstörelsen av jordbruket, bortkörda efter att ha blivit utnyttjade och massakrerade av paramilitärer eller parapoliser.

Dauvé och Nesic erkänner att hela världen »inte kan likna Amsterdam eller Chicago», men säger samtidigt detta: »omstruktureringen har endast någon mening om den återförenar det allra mest moderna kapitalistiska området med den övriga världen runt detta område.» Denna återförening har aldrig varit så intim just därför att det inte längre finns några autonoma och självcenterade områden och för att den är reell på alla nivåer, på grund av den ömsesidiga sammanblandningen av de mest moderna och de mest marginella. Det är just denna extrema förening genom sammanblandning - slutet på var och en för sig - som Dauvé och Nesic, helt till följd av deras fordristiska nostalgi, betraktar som ett sönderfall.

Särkopplingen mellan arbetskraftens reproduktion och kapitalets värdeförmering, [strukturen av en] *mise en abîmes* i varje enskilt område av den globala hierarkin, det är kring dessa två sammanlänkade punkter som den inre sammanhållningen hos den globala reproduktionen av de kapitalistiska samhällsförhållandena idag utspelar sig. »Kaoset» sticker i ögonen på Dauvé och Nesic till den grad att det förblindar dem. Men detta kaos är enbart den kapitalistiska omstruktureringens ordning. De grundläggande bestämningarna av det omstrukturerade exploateringsförhållandet breder ut sig i världsskala och reproduceras överallt på alla nivåer. Detta på grund av rörligheten i kapitalets reproduktion som påför utvinningen av mervärdet i sin relativa form. Lokaliseringen, territoriellt sammanfogad, av arbetskraftens reproduktion och kapitalets värdeförmering, var det paradigmatiske hindret för denna rörlighet och det sammanfattade alla de övriga.

Aldrig har värdeförmeringen så mycket som idag (och ändå mindre än i morgon) dragit in den största delen av jordklotet, Afrika inbegripet, tvärsigenom dess interna migration mot plantageregionerna, gruvzonerna, hamnmetropolerna och den utomkontinentala migrationen mot Europa eller Sydostasien. I hela västerlandet har det gamla förhållandet mellan äldre och yngre brutit samman och frigjort de nödvändiga energierna till marknadens anarki, till den råa exploateringen av resurser som kontrolleras av ett fåtal större företag och vars vinster hamnar i Schweiz, Guernsey, Luxemburg eller på Jungfruöarna, via den lokala kleptokratin. Efter att ha utrotat de arbetande indierna har kapitalisterna börjat importera svarta. Dessa människor är

en aldrig sinande resurs. Allt det här är smutsigt och instabilt – sådan är kapitalismen –, men det är inte något »negativt herravälde», vilket inte betyder ett dyft, utan det är en annorlunda organisering av den kapitalistiska världen.

»Förr», närmare bestämt »1950», organiserades världen runt löneförhållandets och utbytets expansion. »Detta är inte längre fallet.» Man kan inte, som Dauvé och Nesic, i Rubaks efterföljd, säga att arbetarklassen befinner sig i en »permanent expansion» och samtidigt förneka denna expansion i världens alla regioner. Att säga att kapitalismen idag »drar sig tillbaka till sina historiska bastioner», ens provisoriskt, är ett tecken på total blindhet. Från Kina till Mexiko, över självaste Afrika, är den hisnande utvidgningen av den urbana misären en formidabel expansion av utbytet. Dessa nyligen urbaniserade massor blir fångade i utbytets kretslopp och resultatet är deras misär. Vilka var de framträdande dragen hos detta varuutbyte för miljontals kinesiska bybor, eller för byarna ute i bushen? Sedan trettio år har hela Syd- och Sydostasien och länderna i Latinamerika fått se sin avlönade befolkning skjuta i höjden, och idag har Kina ryckts med i dansen, där kåkstäderna som utsträcker sig till periferin och som omgärdar stationerna är ett verkligt organiserande av lönearbete.

Det omstrukturerade kapitalet är hela tiden kapitalet; det får utstå stora svårigheter, men dessa är dess egna svårigheter och de orsakas inte av att det inte längre är vad det var »förr i tiden». I ett exploateringssystem där lönearbetet organiseras som prekärt och roterande bland stundom väldiga massor, befriar kapitalet en större massa disponibelt arbete än vad det absorberar produktivt och detta är på samma gång ett villkor för detta nya exploateringssätt och ett reellt »regleringsproblem».

Omstruktureringens kriterier ligger inte i en anhopning av data om arbetsprocessen, lönearbetet eller globaliseringen – inte ens i deras dynamik –, utan i ett förändrat innehåll i och en förändrad struktur för klassmotsättningen: ett skifte av kampcykel. Alla exploateringssättets förvandlingar blir enbart en omstrukturering av det kapitalistiska produktionsättet genom att det är en kontrarevolution gentemot den tidigare cykeln och en bestämning av en ny kampcykel. Det var dels det sätt på vilket integrationen av arbetskraftens reproduktion byggdes upp, dels mervärdets omvandling till tillskottskapital, som hade blivit ett hinder för mervärdets tillväxt i dess relativa form.

Emot den tidigare kampcykeln har omstruktureringen avskaffat varje specificitet, status, välfärd, »fordistisk kompromiss», uppdelningen av den globala cykeln i nationella ackumulationsområden och det fasta förhållandet mellan centrum och periferi.

Omstruktureringens syntetiska grundprincip ligger i att avskaffa och ombilda allt som kan utgöra ett hinder för kapitalets självförutsättning, för dess rörlighet.

NEDBRYTNING OCH ÅTERUPPBYGGNAD

»Idag bryter kapitalet ned mer än vad det strukturerar» upprepar författarna. Vi hjälper till: det är sant, en nedbrytning av alla nationella kapital, i de framväxande ekonomierna, men också, vilket är betydligt mer intressant för att förstå fenomenets natur, i de allra mest utvecklade centrumländerna. Men är det så uppenbart som det verkar att kapitalet bryter ned mer än vad det strukturerar? Strukturen finns på annat håll, i företagsstrukturen och deras nätverk liksom olika statliga/ understatliga/ överstatliga former av kontroll över territorium och hanteringen av arbetskraften.

En blick på den nationella eller lokala ramen kan visa att kapitalet bryter ned, men om man tar hänsyn till de tre nivåerna (den globala, kontinentala och den nationella eller lokala), oavsett inom vilken bransch som verksamheten äger rum, strukturerar kapitalet i högsta grad rummet för dess värdeförmering, det vill säga reproduktionen av de kapitalistiska samhällsförhållandena.

Globaliseringen betonar de skarpa skillnaderna mellan redan befintliga områden och ökar de rumsliga ojämnheter, men den gör mer än att betona dem; den skapar av dessa skillnader en hierarki inom en helhet som de inte kan få grepp om. Vid tiden för utlokaliseringarna »kompenseras» inte nedbrytningen av den regionala eller nationella industristrukturen genom att det skapas en ny nationell sammanhållning i de underutvecklade länderna som välkomnar de nya industriområdena. Men sammanhållningen och strukturen existerar på annat håll: i världsskala. Dauvé och Nesic väntar sig av globaliseringen att den skall vara en upprepning i större skala av de nuvarande stora industrinationernas födelse. Efter att de konstaterat det uppenbart omöjliga i minsta början till

förverkligande av denna hypotes, drar de slutsatsen, inte att deras hypotes inte är adekvat i förhållande till verkligheten utan att den reellt existerande kapitalismen inte har en adekvat karaktär i förhållande till deras hypotes.

Sålunda avslutas en historisk era då kapitalet »ännu kunde skryta med att ha en »progressiv» karaktär, med uppdraget att röja allt »ålderdomligt» ur vägen och att bevilja miljarder människor tillträde till »moderniteten». Givetvis står allt inom citattecken, fantastiska citattecken, men vi befinner oss inte långt ifrån en förfallsteori. Kapitalet var progressivt och är det inte längre. Vi lägger märke till att fram till »fordismens kris» var kapitalet inte verkligt progressivt, men det »skröt [vår emfas] med att ha en progressiv karaktär». Vilken otrolig nyansskillnad! Vi har här alltså som kriterium för kapitalets omstrukturering dess förmåga eller oförmåga att hålla fast vid en självrättfärdigande diskurs. Vi måste notera att om denna diskurs att låtsas »utrota svälten, öppna skolor, befria kvinnan, att bidra med värdighet», om detta skulle vara ett kriterium, då kan man endast dra samma slutsats som George W. Bush, att kapitalismen befinner sig mitt i en progressiv fas och att Kennedy och Rostow var upplysningsfientliga, då de enbart ville hålla tillbaka det onda.

Låt oss vara cyniska! Finns det något fullständigare tillträde till moderniteten (utan citattecken) än de hundratals miljoner kinesiska bönder som trängs ihop som tillfällig arbetskraft i metropolernas utkanter under de gnistrande skyskraporna, än de tiotals miljoner unga indonesier som tillverkar multietniska barbiedockor, än de tolvåriga liberier som, med uzi i hand, blir indragna i den internationella diamanthandeln, än den fjärdedel av de unga moldaverna mellan 18 och 30 år som söker sig till prostitution i Västeuropa.

Om cynismen hindrar oss från att vilja anpassa den kapitalistiska marknaden efter vår hypotes så nöjer den sig emellertid med att fastslå sakernas tillstånd och säga att »såhär ser det ut». Vi har försvarat att den nedbrytning som Dauvé och Nesic talar om bara är en illusion som uppstår på en viss skala, att den är en omstrukturering och inre sammanhållning i världsskala, huvudsakligen tvärsöver de multinationella företagens organisation. Man kan invända att de senare endast svarar för en bråkdel av den kapitalistiska produktionen i världen. På det svarar vi att de kontrollerar och hierarkiskt ordnar branscherna som de är verk samma inom och att de för så gott som alla företag

är den nödvändiga genomfarten för att nå tillträde till marknaden. Men det finns en annan mycket mer grundläggande invändning: att strategierna från sammanhängande företag uppställda sida vid sida, på deras nivå, inte ipso facto [genom sig själv] ger den kapitalistiska reproduktionen dess logiska sammanhang.